

Guds eksistens under lupen

//

//]]]]> //]]>

BOKOMTALE: De klare og tydelige argumentene som konstrueres i boken *Eksisterer Gud?* gjør den verdig oppmerksomhet. Dessverre mangler argumentene viktige detaljer, og boken ender opp som litt overfladisk religionsfilosofi.

Av Einar Duenger Bøhn, førsteamanuensis i filosofi ved Universitetet i Oslo¹

Atle Ottosen Søvik og Bjørn Are Davidsen har, så vidt jeg vet, skrevet den første boken i sitt slag på norsk. Metodologisk selvbevisst, analytisk, argumentativ, upersonlig, saklig, og om eksistensen av en Gud. Den er derfor etter min mening et sjeldent, men velkomment bidrag til den offentlige debatten, et bidrag andre bør etterstrebe å overgå. Når det er sagt, er den relativt polemisk, og går altfor fort frem i svingene. Kort sagt, snubler den ofte over viktige detaljer.

//]]]]> //]]>

Boken består av en innledning (kap.1) og et metodekapittel (kap.2), før den går i gang med forskjellige argumenter: kosmologiske argumenter (kap.3), designargumenter (kap.4), religiøs erfaring og mirakler (kap.5), bevissthet som et argument for Guds eksistens (kap.6), Jesu oppstandelse som et argument for Guds eksistens (kap.7), en diskusjon av den indre sammenheng i gudsbildet som blir diskutert (kap.8), det moralske argumentet (kap.9), det ondes problem (kap.10), og til slutt om gudsbegrepet er kontradiktorisk (kap.11) samt en konklusjon (kap.12).

Hva slags publikum er boken egentlig ment å treffe? Som lærebok burde den ha vært doblet i lengde slik at flere nyanser og detaljer kom med. Som formidlingsbok burde den vært halvert i innhold for å heller gi en litt mer nyansert oversikt over det mest sentrale.

Argumentativ

For til tross for at undertittelen sier at den skal drøfte argumenter for og mot guds eksistens, er det ingen reell drøfting av argumenter mot. I hvert kapittel settes det opp et argument enten for eller mot Guds eksistens, for så å altfor fort argumentere for hvorfor det er et bra argument, hvis det er for Guds eksistens, men et dårlig argument hvis det er mot Guds eksistens.

Det finnes riktignok noen få unntak fra denne regelen på veien, men ingen bemerkelsesverdige slike unntak. Å ramse opp en haug med argumenter er ikke det samme som å drøfte dem. Det positive er selvfølgelig at det faktisk er relativt klare og tydelige argumenter som settes opp, i motsetning til de fleste andre norske bøker på dette temaet. Det gjør boken verdig oppmerksomhet.

Jeg kan selvfølgelig ikke diskutere hvert kapittel her, langt mindre hvert argument som diskuteres, men jeg ønsker å ta for meg noen detaljer angående metoden som brukes, samt illustrere ved hjelp av et hovedargument som diskuteres.

Ufruktbar metode

La oss først se litt på metoden som anvendes i boken. En viktig del av bokens metode er det såkalte koherenskriteriet for sannhet. Kriteriet består av tre deler: (i) konsistens: teorien skal være motsigelsesfri, (ii) sammenknytning: teorien skal knytte mange aspekter sammen, og (iii) omfang: teorien skal integrere mye evidens. Jo bedre en teori oppfyller disse tre kriteriene, jo mer sannsynlig er det at den er sann, i følge bokens koherenskriterium for sannhet.

Dette koherenskriteriet er problematisk, og på grensen til intetsigende. La oss for eksempel

betrakte teorien «Alle ting er F», hvor «F» er disjunksjonen av alle sanne predikater. Denne teorien oppfyller alle tre kriteriene (i)-(iii), og slik sett er den sann, i følge kriteriet. Men den er også totalt uinteressant, og slik sett blir det høyst uklart hva koherenskriteriet egentlig gjør for oss. Det ser ikke ut til å være i stand til å skille ut interessante teorier fra uinteressante teorier, og slik sett ikke et fruktbart metodeprinsipp. Det må sies noe mer om forklaringskraften involvert, samt hvordan en koherent teori «bindes ned til» fakta i verden, så å si. Ellers svever den bare i et teoretisk vakuum.

Det påstås at koherenskriteriet er et populært kriterium for sannhet blant filosofer av mange skoler (s. 32). Det er så vidt jeg vet usant. Koherenskriteriet, eller lignende versjoner av det – jeg som fagfilosof har faktisk aldri hadde hørt om bokens egen versjon av det som et kriterium for sannhet – er ganske upopulært blant filosofer av mange skoler i dag, delvis av ovenstående grunn.

Naturalisme vs. fysikalisme

Boken setter opp naturalistisk ateisme i motsetning til teismen som forsvares. Naturalistisk ateisme defineres som teorien at det ikke finnes noen Gud, men at alt som finnes i stedet er bygd opp av fysiske, prinsipielt målbare deler som befinner seg i tid og rom (s. 33). Men dette er fysikalisme, teorien at alt er konstruert av noe fysisk, ikke naturalisme slik det vanligvis forstås.

Naturalisme er, grovt sagt, teorien at vår grunnleggende kilde til kunnskap er via de vitenskapelige metoder; i sterkere form kan den også si at ingenting annet enn hva som kan oppdages på denne måten finnes. Naturalisme som sådan er derfor ikke forpliktet til fysikalisme, men kompatibelt med for eksempel at menneskesinnet er noe ikke-fysisk.

Her burde boken vært mer forsiktig, for mye av det boken argumenterer for er derfor kompatibelt med naturalisme, dog ikke ateistisk naturalisme. Hvorfor holder det ikke for boken å argumentere mot ateisme?

Boken definerer også det å eksistere som det å kunne inngå i en årsakskjede – å kunne være med å påvirke hvordan noe er eller beveger seg i verden (s. 21). Dette er uheldig da det umiddelbart utelukker eksistensen av abstrakte ting, som for eksempel en viss type egenskaper, eller matematiske objekter som tall og funksjoner. Filosofer flest unngår å forsøke å definere eksistens som sådan, da de anser det som et primitivt (ikke-definerbart) begrep. Det tror jeg er lurt.

Designargumenter

Denne metodiske tilnærmingen som forfatterne anvender kommer tydelig frem i bokens diskusjon av William Paleys designargument (s. 65-72). Her går de for fort frem. For det første blir aldri Paleys argument ordentlig presentert; og for det andre blir det aldri diskutert om den generelle avvisningen av Paleys argument etter Darwin er velbegrunnet.

Med et klart skille mellom å forklare *hvordan* noe oppstår og *hvorfor* noe oppstår er det ganske klart at det ikke er noen logisk motsetning mellom Paleys argument og Darwins utviklingslære. En slik mer nyansert diskusjon ville ha styrket boken.

Fininnstillingsargumentet kunne også etter min mening vært bedre presentert (s. 72-80). For eksempel er det høyst uklart hva som menes med «sannsynlig» (og «oddsen for noe») slik argumentet presenteres. I fotnote 25, s. 236, sies det at med «sannsynlig» i denne boken menes at noe er mer troverdig og velbegrunnet jo mer koherent det er. Jo flere argumenter man kan anføre for en påstand, desto mer sannsynlig (troverdig, velbegrunnet) er det at den er sann.

Men dette er åpenbart ikke slik dagens fysikere finner sannsynligheten for at for eksempel ekspansjonsraten for universet (som er ment å være en av fininnstillingene) har en bestemt verdi. Det er derfor høyst uklart om begrepet om sannsynlighet slik det opptrer i fininnstillingsargumentet i boken er forståelig i de sammenhenger det opptrer. Det er også høyst uklart om begrepet om sannsynlighet gir god mening i fininnstillingsargumentet mer generelt, noe som heller ikke diskuteres i boken.

Det er som sagt mange flere temaer diskutert i boken, men lignende mangel på detaljer bak argumentene er gjennomgående – og problematisk. Som fagfilosof synes jeg det er litt synd fordi det gjør boken unødvendig overfladisk og uklar. Dette kunne vært fikset om boken hadde vært dobbelt så lang, eller mengden innhold hadde vært halvert.

LES OGSÅ: [Del 1: Hva er meningen med livet?](#) • [Del 2: Hva er meningen med livet?](#) • [Del 3: Hva er meningen med livet?](#) • [Hvordan lese hellige skrifter?](#)

¹ Denne bokomtalen trykkes også i en litt annen versjon i kommende utgave av *Norsk Teologisk Tidsskrift*.